

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, dnia 8 stycznia 2013 r.

DPK-I-071-121/12/2
dot. BPS/043-22-862/12

BN-1-071-1149/12/3

P. R. Repela
SEKRETARIAT
Senackich
10.01.13
nr. 261 ..... podpis: *[Signature]*

Pani
Maria Pańczyk-Pozdziej
Wicemarszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Wznowe Pani Konstancji!

W odpowiedzi na oświadczenie senatora Ryszarda Knosali w sprawie doprecyzowania i ograniczenia przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania, złożone podczas 22 posiedzenia Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 30 listopada 2012 r., przekazane przy piśmie z dnia 4 grudnia 2012 r., BPS/043-22-862/12, uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Celem stosowania w postępowaniu karnym wszelkich środków zapobiegawczych, w tym tymczasowego aresztowania, jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania lub zapobieżenie popełnienia przez oskarżonego (podejznanego) ciężkiego przestępstwa, oraz duże prawdopodobieństwo popełnienia przestępstwa przez tę osobę (art. 249 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks postępowania karnego*; Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.).

W kontekście przywołanego w oświadczeniu senatora Ryszarda Knosali orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu należy przede wszystkim wskazać, że podstawą kierowanych do Trybunału skarg w przedmiocie nadmiernego stosowania tymczasowego aresztowania jest przepis artykułu 5 § 3 *Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284, z późn. zm.),

zwanej dalej „Konwencją”. W myśl tej normy, każdy zatrzymany lub aresztowany powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie lub zwolniony na czas postępowania.

Z orzecznictwa Trybunału wynika, że przedłużające się tymczasowe aresztowanie może być uzasadnione jedynie wówczas, gdy istnieją konkretne wskazania oparte na rzeczywistych wymogach interesu publicznego, który, pomimo obowiązywania domniemania niewinności, przeważa nad zasadą respektowania wolności osobistej przewidzianą w art. 5 Konwencji (tak Trybunał w sprawie *Łowiecki przeciwko Polsce*; § 58). Dopuszczalny okres stosowania tymczasowego aresztowania powinien być oceniany indywidualnie, w odniesieniu do konkretnej sprawy, z uwzględnieniem jej szczególnych okoliczności. Jak wielokrotnie podkreślał Trybunał, utrzymywanie się uzasadnionego podejrzenia, iż osoba aresztowana dopuściła się popełnienia przestępstwa jest warunkiem *sine qua non* legalności trwającego pozbawienia wolności, lecz po pewnym czasie warunkiem już niewystarczającym. W takich wypadkach Trybunał bada, czy inne podstawy przedłożone przez organy sądowe nadal uzasadniają pozbawienie wolności. Tam, gdzie te podstawy są „istotne” i „wystarczające”, Trybunał dokonuje oceny, czy kompetentne organy krajowe wykazały się „szczególną starannością” w przeprowadzeniu postępowania (tak m.in. w sprawie *Kudła przeciwko Polsce*). Jako szczególne okoliczności uzasadniające przedłużanie tymczasowego aresztowania w orzecznictwie Trybunału wskazuje się: realną obawę przed ucieczką, również z powodu zagrożenia surową karą, ryzyko zmywy, wywierania nacisków na świadków, usuwanie dowodów lub w inny sposób wywieranie negatywnego wpływu na przebieg postępowania, jednakże obawa tego rodzaju postępowania powinna być wykazana konkretnymi dowodami. Trybunał podkreśla przy tym, że prawdopodobieństwo negatywnej ingerencji w przebieg postępowania maleje z upływem czasu, a odwoływanie się jedynie do obawy matactwa, gdy cały materiał dowodowy został już zgromadzony, nie jest prawidłowe. Dla wykazania występowania istotnych i wystarczających podstaw pozbawienia wolności konieczne jest również rozważenie przez władze krajowe możliwości skorzystania z mniej restrykcyjnych środków w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania (tak np. w sprawie *Łowiecki przeciwko Polsce*). Nie można opierać domniemania, że pozbawiony wolności będzie w sposób bezprawny zakłócał tok postępowania,

odwołując się wyłącznie do braku jego przyznania się do winy (por. *Garycki przeciwko Polsce*, § 48, *Górski przeciwko Polsce*, § 58). Szczególnie istotne znaczenie ma ocena sposobu prowadzenia postępowania przez sąd krajowy: brak należytej staranności po stronie organów prowadzących postępowanie wyklucza możliwość uznania za uzasadnione przedłużającego się tymczasowego aresztowania, nawet gdy zachodzą inne szczególne okoliczności. Tymczasowe aresztowanie traci swoją legitymację w nieuzasadnionych okresach bezczynności, takich jak na przykład wielokrotne przesyłanie akt, długotrwałe badanie właściwości sądu, trudności w wyznaczeniu terminu rozprawy (wyrok w sprawie *Kreps przeciwko Polsce*, § 44), nadmiernie długi okres czasu od wpływu sprawy do sądu do wyznaczenia pierwszego terminu rozprawy (w sprawie *Gołek przeciwko Polsce*, *Łatasiewicz przeciwko Polsce*, *Czarnecki przeciwko Polsce*), jak również wyznaczanie w sprawie zbyt rzadkich terminów.

Trybunał podkreśla, że uzasadnienie postanowienia o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania nie powinno ograniczać się do powtórzenia zwrotów ustawowych, lecz przytaczać argumenty wskazujące, że nadal istnieją podstawy do stosowania tymczasowego aresztowania i nie było możliwe zwolnienie takiej osoby w określonym wcześniej terminie (*D.P. przeciwko Polsce*, § 84, *Oleksy przeciwko Polsce*, § 29, *Pyrak przeciwko Polsce*, § 47).

Warto zauważyć, że Trybunał nie uznaje tymczasowego aresztowania za naruszające artykuł 5 § 3 Konwencji, jeżeli przez cały okres jego stosowania: zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, występują szczególne przyczyny uzasadniające pozbawienie wolności, takie jak na przykład obawa ucieczki, mactwa, waga czynu, grożąca kara, skomplikowany charakter sprawy, obszerny materiał dowodowy, sprawa dotyczy przestępczości zorganizowanej, wzgląd na potrzebę ochrony porządku publicznego, brak jest możliwości zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania przy wykorzystaniu nieizolacyjnych środków zapobiegawczych, a ponadto postanowienie o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania jest w sposób należyty uzasadnione (por. *P. Hofmański (w:) Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Komentarz do artykułów 1-18, Tom I, pod red. L. Garlickiego*, Warszawa 2010, str. 223-224).

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 października 2009 r., SK 46/07 (OTK-A z 2009 r., Nr 9, poz.132), zwrócił uwagę, że kontrola dokonywana przez Europejski Trybunał Praw Człowieka sama przez się nie odnosi się do oceny

instytucji systemu prawnego państwa, w którym zaistniały zdarzenia uznane za naruszenia praw człowieka. Orzeczenia dotyczą konkretnych faktów naruszenia praw człowieka w praktyce działania organów publicznych wobec konkretnych osób. Z założenia nie są one kontrolą przepisów (norm) składających się na porządek prawny państwa, lecz badaniem sytuacji dotyczącej potencjalnych indywidualnych naruszeń praw i wolności człowieka wskazanych w Konwencji. Z dokonanej w indywidualnej sprawie kontroli może niekiedy wynikać, że wewnętrzny porządek prawny państwa także zawiera normy, których stosowanie prowadzi do naruszenia praw człowieka *in concreto* w wypadku ocenianym przez Trybunał. Nie oznacza to automatycznie – jak trafnie zauważył Trybunał Konstytucyjny - dyskwalifikacji normy z punktu widzenia kontroli jej konstytucyjności.

W tym stanie rzeczy negatywna ocena regulacji krajowego systemu prawnego, dotyczących instytucji tymczasowego aresztowania, jedynie przez pryzmat ilości orzeczeń wydawanych przeciwko Polsce przez Europejski Trybunał Praw Człowieka wydaje się nieuprawniona. Z wyżej przeprowadzonej analizy wynika, że do nieprawidłowości dochodzi nie z powodu wadliwego bądź nieprecyzyjnego określenia przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania, ale przede wszystkim w związku z uchybieniami popełnianymi przez organy procesowe w toku postępowania, a także z powodu tych przepisów kodeksu postępowania karnego, które sprzyjają przewlekłości postępowania.

Poprawa sprawności postępowania karnego jest jednym z podstawowych celów rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny i niektórych innych ustaw (druk nr 870), który został przygotowany przez Ministra Sprawiedliwości i który został skierowany do Sejmu w dniu 8 listopada 2012 r. Wejście w życie projektowanej ustawy powinno w sposób znaczący przyczynić się do skrócenia procesów, a zatem również stosowania tymczasowego aresztowania.

W uzasadnieniu projektowanych zmian w zakresie środków przymusu, wyraźnie wskazano na konieczność ograniczenia stosowania najsurowszego z tych środków oraz doprecyzowania wymogów wniosku o zastosowanie tego środka, jak i uzasadnienia jego stosowania.

Proponowane zmiany w tym zakresie, zachowując co do zasady dotychczasowy model, obostrzają wymogi stosowania tymczasowego aresztowania, precyzyjnie określając też podstawy stosowania wszystkich środków

zapobiegawczych, zasady żalenia się na nie i wzmacniają w tej sferze prawo do obrony.

W szczególności proponuje się wzmocnienie prawa do obrony oskarżonego, któremu umożliwi się skuteczne wystąpienie z żądaniem ustanowienia obrońcy z urzędu w przypadku wyznaczenia posiedzenia dotyczącego przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka. Dotychczasową regulację proponuje się uzupełnić o wyraźne wskazanie treści, jaka winna się znaleźć we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania oraz w uzasadnieniu postanowienia o zastosowaniu tego środka. Istotne znaczenie ma również proponowany przepis art. 249a k.p.k., na mocy którego podstawę orzeczenia o zastosowaniu albo przedłużeniu tymczasowego aresztowania powinny stanowić jedynie ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy. Istotne znaczenie dla sprawności postępowania powinien mieć przepis, zgodnie z którym zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania sąd rozpoznaje nie później niż przed upływem 7 dni od przekazania zażalenia temu sądowi wraz z niezbędnymi aktami.

Proponuje się również co do zasady zakaz stosowania tymczasowego aresztowania, jeżeli przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat (obecnie roku).

Z obecnych przepisów art. 263 § 2 i 3 k.p.k. wynika, że łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym nie może przekroczyć 12 miesięcy, zaś łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat. Przepis § 4 tego artykułu przewiduje wyjątek od tej zasady, polegający na przyznaniu sądowi apelacyjnemu uprawnienia do przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania w ściśle określonych w tym przepisie przypadkach. Projekt przewiduje istotne ograniczenie tej możliwości: w odniesieniu do sytuacji opisanej w § 2, gdy kara realnie grożąca oskarżonemu za zarzucane mu przestępstwo nie przekroczy 3 lat pozbawienia wolności, a w stosunku do terminu wskazanego w § 3, gdy nie przekroczy ona 5 lat pozbawienia wolności, chyba że konieczność takiego przedłużenia jest spowodowana celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego.

W ocenie Ministra Sprawiedliwości wejście w życie proponowanych zmian, przy jednoczesnym dalszym upowszechnieniu wśród sędziów i prokuratorów standardów wypracowanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, w sposób istotny przyczyni się do ograniczenia przypadków nadużywania instytucji tymczasowego aresztowania, których przykłady wskazano w oświadczeniu.

Z wygnani' poutu

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

Michał Królikowski

Michał Królikowski
PODSEKRETARZ STANU